

sok. *Boda Miklós* a XVIII. század kevéssé ismert örült polihisztoráról, a „világnyelvész” *Kalmár Györgyről* tárt föl értékes életrajzi adatokat. *Németh József Pálóczi Horváth Ádám* dunántúli irodalmi kapcsolatait elemezte, újabb vonásokkal gazdagítva az *Ötödfélszáz énekeiről* ismert szerző irodalomszervezői arcképét. *Borsos Sándor* szintén kevéssé ismert oldaláról mutatta be Pálóczi Horváth Ádámot, amikor a református egyházi éneklésben nagy szerepet játszó egyházi énekeire hívta fel a figyelmet. *Ács Anna* muzeológus a júniusban megnyíló balatonfüredi Jókai-émlékmúzeum meglátogatásához csinált kedvet Jókai balatonfüredi kapcsolatait életképszerűen feltáró dolgozatával. *Czine Mihály* sodró erejű előadása Nagy László irodalmi fogadtatását követte nyomon a pályakezdéstől a beérkezésig, kitérve a költő utóéletére is. *Kemény Géza* a hagyományörző Simon István versvilágában vizsgálta élmény és forma, hagyomány és eredetiség kérdését.

Az ülésszak harmadik napján a résztvevők Komárom megye irodalmi hagyományairól hallhattak előadásokat. *Sipos Lajos* a készülő Babits-kritikai kiadás kapcsán a kritikai kiadások jellegéről, hasznáról elmélkedett. *Nagyfalusi Tibor* kéziratos források, levelezés segítségével mutatta be az esztergomi Babits-émlékház létrehozásának történetét. Előadásához kapcsolódott *Bárdos István*, aki Komárom, Esztergom és Tatabánya 1920 és 1944 közötti irodalmi életét foglalta össze. A megye és Németh László kapcsolatát tárta föl *Monostori Imre* előadása.

Az ülésszak résztvevői jelen lehettek azon a könyvpremieren is, ahol a szerkesztő *Monostori Imre* mutatta be Németh László *Levelek Magdához* címen megjelenő levelezéskötetét. Az irodalmi esten részt vett és a kérdésekre válaszolt *Németh Magda*, a levelek címzettje, az író Kanadában élő leánya. Az ülésszak programját Vörösmarty Mihály kápolnásnyéki lakóházának meglátogatása, az emléktábla megkoszorúzása egészítette ki.

A vándorgyűlés előadásai a Veszprém megyei Horizont című folyóirat 1988. októberi számában jelennek meg.

N. S. K.

A magyar nyelvészek V. nemzetközi kongresszusa
Budapest, 1988. augusztus 27–30.

A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete és a Magyar Nyelvtudományi Társaság Budapesten rendezte meg a magyar nyelvészek V. nemzetközi kongresszusát. A magyar nyelvészek nagy találkozásának először ad otthont a főváros, az előző négy rendezvény színhelye valamelyik vidéki város volt. A rendezvényen 15 ország 270 képviselője – ebből 230 hazai és 40 külföldi – vett részt. A külföldi résztvevők közül többen érkeztek a szomszédos országokból, de az USA-tól Japánig számos országból jöttek a magyar nyelvtudomány legjelesebb szakemberei, oktatói és kutatói.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem előadótermeiben tartott kongresszus két együttes ülésén négy előadás hangzott el, a szekcióülések előadásainak száma meghaladta a 150-et.

Az V. nyelvészkongresszus központi témája a magyar nyelvtudomány története

volt. Ezt a témát még az előző kongresszus záróülésén jelölték ki azzal a céllal, hogy a tudományág foglalkozzék saját múltjával, fejlődésével. A választás helyességét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az eddigi konferenciákkal összevetve még soha ilyen sokan nem jelentkeztek előadás tartására, s az előadók többsége a központi témával foglalkozott. A főtéma kérdéseinek megtárgyalásán túl még az is célja volt a kongresszusnak, hogy a tudományág művelői ismertessék új kutatási eredményeiket, az előadásokat követő vitákban tisztázzák a véleménykülönbségeket, kijelöljék a feladatokat és személyes kapcsolatokat teremtsenek egymással.

A kongresszust *Herman József* akadémikus, a Nyelvtudományi Intézet igazgatója nyitotta meg. Hangsúlyozta a magyar nyelvtudomány kutatásának nemzetközi jellegét, azt, hogy egyre több külföldi tudós kapcsolódik be eredményesen a magyar nyelv kutatásába. Kiemelte, hogy nyelvtudományunk történetét, az elődök módszereit, magyarázatait tanulmányozva múltunk, kultúránk évszázadait is áttekintjük. A Magyar Tudományos Akadémia elnöksége nevében *Uffalussy József* akadémikus, alelnök üdvözölte a kongresszus résztvevőit. A tanácskozás témaválasztásának fontosságát ő is méltatta, hiszen – mint mondta – az általános igényű elméleti megközelítést, a tudománytörténeti vizsgálódást ma joggal tartjuk elhanyagolt módszernek és kutatási területnek. *Fülöp József* akadémikus, az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora üdvözlő beszédében kiemelte az egyetemi tanszékek szerepét a nyelvtudomány történetének kutatásában.

A megnyitó ülésen két tudományos előadás hangzott el, az elsőt *Robert Austerlitz*, a New York-i Columbia Egyetem professzora tartotta *Gombocz Zoltán és a mai magyar nyelvtudomány* címmel. Gombocz nyelvészeti indíttatásának életrajzi hátterét is elemezve kiemelte, hogy Gomboczot univerzális értelemben érdekelte a tudomány, s így a nemzetközi tudományosság milyen hatást gyakorolt munkásságára. *Benkő Loránd* akadémikus, tanszékvezető egyetemi tanár *A budapesti iskola a magyar nyelvtudomány történetében* című előadásában az úgynevezett „budapesti iskola” szemszögéből elemezte a század első felének tudománytörténeti jelentőségét. Tisztázta az elnevezés jelentéskörét, hangsúlyozta a szemlélet, a módszer, az eredmények egymásra épülésének fontosságát, folytonosságát – Budenz Józseftől a mai magyar nyelvtudományig. Nyelvtudományunk néhány meghatározó egyéniségének – Simonyi, Melich, Gombocz, Mészöly, Pais, Bárczi – működése nagyobb időszakot, több évtizedet átfogott, hatását egyik tudománytörténeti periódusról a másikra is átsugározva.

A kongresszus másik plenáris ülésének, a záróülésnek első előadója *Herman József* volt. *Az elméleti nyitás korszaka a magyar nyelvtudományban a 60-as évek óta* című előadásában az utóbbi 2-3 évtized sajátosságait, meghatározó folyamatait elemezte, foglalta össze. 1960 után a nyelvtudományi élet légköre, összetétele, irányultsága megváltozott, tematikai és elméleti sokszínűség jellemezte, a hagyományos irányzatokat is magával sodró, nemzetközi kapcsolatokat és kitekintést eredményező módszereinek térhódítása, számítógépes nyelvészet, gépi fordítással kapcsolatos illúziók, pszichológiai és szociológiai iskolák, az irodalmi szemiotika megjelenése jellemezte ezt a korszakot. A záróülés másik előadását *Jean Perrot*, a Sorbonne egyetem professzora tartotta *Vélekedések a magyar nyelvről Franciaországban a XX. századig* címmel. Ismertette azokat a téves nézeteket, elképzeléseket, melyeket a magyar nyelv származásáról gondoltak régebben a franciák – rokonságba hozva szláv nyelvekkel, a japánnal stb. –,

s csak a XX. században kezdett szélesebb körben ismertté válni a magyar nyelv finn-ugor rokonsága.

A két plenáris ülés között három és fél napon keresztül négy szekcióban hangzottak el előadások, melyek a központi téma egy-egy tárgykörét ölelték fel. Nem lenne méltányos a mintegy 160 előadásból néhányat most kiemelni, ezért inkább a tárgyalt témaköröket soroljuk fel: a nyelvelírás (hangtan, mondattan, jelentéstan) története; a történeti nyelvtudomány fejlődése; iskolák, egyéniségek és irányzatok a magyar nyelvtudományban; az általános nyelvészet és a nyelvelmélet története; a magyar nyelvtudomány kapcsolata a társtudományokkal; a magyar mint idegen nyelv tanításának története. Az érintettekből kiemelve egy-egy szekcióülés tárgyát, a következők voltak jelentősebbek: a fonetika fejlődése, dialektológia-történet, finnugrisztikai kutatások, stilisztikai vizsgálatok története, a magyar mint idegen nyelv tanítási módszereinek változása.

Több előadó választotta témául a magyar nyelvtudomány néhány nagy egyénisége szerepének, jelentőségének ismertetését. Előadás hangzott el Gombocz Zoltánról (több is), Budenz Józsefről, Munkácsi Bernátról, Verseggy Ferencről, Balassa Józsefről, Melich Jánosról, Lazicius Gyuláról, Pais Dezsőről. Egy-egy referátum tárgya pedig olyan egyéniség volt – Lotz János és Bárczi Géza –, akik 15-20 évvel korábban az első nyelvészkongresszusok plenáris üléseinek előadói voltak.

A rendezőbizottság minél előbb, önálló kötetben kívánja megjelentetni a kongresszus előadásainak anyagát.

Szűts László